

déli hegységperem, Tokaj-Hegyalja klímája alig tér el alföldi előterétől.

A legfontosabb éghajlatalkító tényező a napsugárzás. Tokaj-Hegyalján a napfénytartam 50 éves átlagban 1943 óra/év, ebből 1428 óra esik a tenyészidőszakra. (Májustól októberig átlag 200 óra/hónap.) Besugárzási viszonyai (helyenként eléri a 90°-ot), igen kedvezőek.

A „vénasszonyok nyará”-nak hőmérséklet-emelkedése elősegíti a szőlő aszúsodását. Érdekes megállapítást tett Szilágyi Dezső*. Véleménye szerint a szüret idejének meghatározása igen fontos. Valaha október 28-a előtt a szüretet senki nem merte megkezdni, hiszen „a szeptember érleli, október mézeli” a szőlőt.

RÁBÓCZKINÉ BENKŐ ZSUZSANNA

Hogyan lesznek a Freinet-pedagógusok?

Élményeink és tapasztalataink sokféleségében felfedeztünk egy közös, sajátos vázát, amelynek három eleme egymásra épülve, állandóan gyarapodva nyitott rendszerre szerveződött a „Freinet-pedagógus-életünkben”.**

Mi ez a három elem? Hogyan működik a „rendszer”?

1) A Freinet szellemisséggel való ismerkedésnek szinte mindig van egy első alapélménye, amit legtöbben csak úgy éltünk meg, hogy: „Én nem tudom, mi ez, de jó nagyon!” – Honnan szerezhető ilyen élmény? Leggyakrabban Freinet-találkozókon, műhelymunkákon, óvodai-iskolai látogatásokon stb.

2) Akit ez a szellemisség megérintett, abban természetes kíváncsiság ébredt. Ki is volt C. Freinet? Miféle pedagógiai elveket vallott? Mit is jelent az, hogy közel a természethez; hogy nyissuk ki az óvoda kapuját az életre; a szabad önkifejezés technikái; ...? És sorolhatnám tovább a Freinet-pedagógia jellegzetes vonásait. Hogyan elégíthető ki a kíváncsiság? Például Freinet műveiből, a róla szóló tanulmányokból, ismertető előadásokból stb.

3) A megkapó élmény és a szakmai háttéranyagok segítségével megtettük az első lépéseket: Freinet-elemeket kezdtünk alkalmazni pedagógiai munkánkban. Gyűjtöttük a tapasztalatokat, élményeket, írtuk az „Életünk Könyvét”, és egy idő után újabb természetes szükségletként jelentkezett, hogy szeretnénk örömeinket, problémáinkat megosztani valakikkel. Szeretnénk visszaigazolást kapni munkánkról. Az óvónői önkifejezés és a szakmai legitimitás lehetőségeit keresve ismét elmentünk egy Freinet-találkozóra, vagy műhelymunkát, óvodai bemutatót vállaltunk, vagy éppen a nyilvánosság erejében bízva írtunk az *Óvodai Nevelés*, a *Freinet Magazin* vagy más szakmai folyóirat hasábjain.

A második Freinet-találkozón már mindenki tudja, hogy az a kellemes érzés, az a jó élmény, ami rá vár, nem más, mint a Freinet pedagógiájából áradó szabadság és életöröm.

Simone de Beauvoir így fogalmazta meg Freinet titkát: „A szabadság kiapadhatatlan forrása a felfedezéseknek; amikor elősegítik a szabad szárnyalást, gazdagodik a világ”.

* Szilágyi Dezső: Teendőink Tokaj-Hegyalja érdekében. Tokaji Bor különlenyomat, 10. o.

** Részlet a soproni *Benedek Elek Óvóképző Főiskola* Freinet-csoportja által szervezett találkozó zárótanulmányából.

Ilyenkor már mindenki alig várja, hogy a „beszélgetőkörben” kicserélhesse tapasztalatait, megvitathassa nézeteit.

A műhelymunkák hangulata is ilyen szárnyaló. A művészi ihletésű kibontakozás sokféle lehetőségét kínálja változatos technikák segítségével. Van egy olyan segítő, megértő, inspiráló és befogadó légköre, amely az önmegvalósítást teljes élménnyé teszi. Ugyanakkor az ilyen találkozók megélik az ember gondolatainak korlátait, kifejezőeszközeinek hiányosságait is. Ezért az önértékelés újabb és újabb technikák keresésére, szakmai anyagok tanulmányozására sarkall.

De mit érne mindez, ha az óvodában (vagy az iskolában) nem tudnánk megteremteni ugyanezt a természetes folyamatot? Az élményekben gazdag életet, az ihlető környezetet, az alkotásnak, az önkifejezésnek százféle lehetőségét! Ez egy „ördögi kör”, ami magával ragadja az embert? – Nem tudom, hogy mihez hasonlítható ez a folyamat, de azt érzi az ember, hogy nem lehet abbahagyni, hogy szeretne még többet megtudni.

Ilyen elemekből és ilyen módon működik a továbbképzés rendszere (és az óvodai élet is) Freinet-módra.

A Freinet-találkozók modellje nem hasonlítható egyetlen más továbbképzési rendszerhez sem. Miért?

Freinet elképzeléseinek alapja, hogy a nevelést *természetes módszerekkel* kell folytatni. (J. J. Rousseau óta vajon hányan tettek erre kísérletet?)

„A tudás kívánása eredeti vágy a lélekben, csak fel kell serkenteni” – mondta *Bolyai Farkas*, mert ő is hitt a nevelés természetes erejében.

A Freinet-szellemű továbbképzések is egy *természetes utat* követnek a pedagógus szakmaiságának kibontakozásában.

– *Fontos* az indíték, hogy a pedagógus akarja, keresse a megújulás lehetőségeit. Esetleg maga kezdeményezze, szervezze. (Ha küldik, rábeszélük, külső motívumokkal – pénzzel – csalogatják, esetleg kötelezik – ez nem természetes út!)

Miért? Mert szabad akaratából képes a nyár kellős közepén, anyagi áldozatok árán is elmenni egy Freinet-találkozóra. (Ritka kivétel, hogy sikerül támogatót szerezni.)

Mert minden tőle telhetőt megtesz a siker érdekében.

Mert felelősséget érez a választott program megvalósításában.

– *Fontos* a program tematikája. (Ha központilag irányított, ha szigorúan kötött – nem természetes!)

Miért? Mert a résztvevők szeretnék választ kapni saját problémájukra.

Mert az élet sokszínűsége, aktualitásai, a pedagógus, a gyermek egyénisége a maga végtelen változatosságával nem tűri a sémákat, az általánosításokat, az előre gyártott elemeket.

– *Fontos* a részvétel minősége. (Ha az embert társas lény létére némaságra kárhóztatják, ha nem kíváncsiak szakmai véleményére – ez nem természetes állapot!)

Miért? Mert nem tud mit kezdeni a sok általánosított bölcsességgel, ha nem maga értelmezi, ha nem próbálhatja ki, és nem győződött meg annak igaz voltáról.

Mert a munkálkodó részvétel a képességek fejlesztési lehetősége.

Mert a kommunikációs képességek gyakorlását valamennyi résztvevő számára biztosítani kell.

– *Fontos* az eredményesség megítélésének módja. (Ha formális, ha külső motívumok működtetik, pl. legyen papírja róla – ez nem természetes mód!)

Miért? Mert önmagát senki nem csaphatja be. Hazatérve neki kell önállóan helytállni.

Mert ha összemérhette magát másokkal, akkor tudja, hogy miben vannak hiányosságai, és mivel szabad akaratából vett részt a továbbképzésen, törekszik azokat pótolni.

Elindul a permanens önképzés útján.

A Freinet-szellemű továbbképzések sajátos formájára illik a találkozó, a műhelymunka elnevezés, mert jól kifejezik az előbb felsorolt „fontos” dolgokat.

A Freinet-pedagógia sajátosságai tükröződnek a pedagógus személyiségjegyeiben. Milyen egy Freinet-pedagógus?

A Freinet-pedagógia egyik sajátossága, hogy nem egy lezárt, elvekkel, módszerekkel jól körülhatárolt rendszer, hanem nyitott, dinamikus fogalmi rendszerével rugalmasan alkalmazható. Két alapelve, a természet- és az életközelség szinte magától viszi előre a megújulás irányába. Lehetővé teszi a gyermek és a pedagógus szabad önkifejezését, segíti egyéniségének kiteljesedését.

Vannak pillérei, amelyekbe kapaszkodni lehet, de nincsenek korlátai, amelyek beszabályozzák. Pedagógia – pontosan meghúzott kontúrok nélkül. Csak alkotó pedagógusok kezében működik, mert feltételezi a változó világhoz, a környezethez való alkalmazkodó képességet.

Talán ez a titka örök frissességének, hiszen 60 éve állja az idő próbáját. Ez a titka nemzetköziségének is, mert nyitottságával megszünteti az országhatárokat, lehetővé teszi az adaptációt a világ számos pedagógusa számára.

A problémát is tulajdonképpen ez a sokszínűsége adja. Ha nincsenek feltételei, követelményei, kritériumai, akkor hogyan lehet eldönteni, hogy ki a Freinet-pedagógus? Ki dönti el egy programról, hogy az valóban Freinet-szellemű-e?

Sokat foglalkoztunk ezekkel a kérdésekkel. A találkozón résztvevő pedagógusok 2-4 éve kapcsolatot tartanak a magyarországi Freinet-mozgalommal. Azt is mondhatnám, hogy ők az első generációs Freinet-ek. Mégsem merte senki sem megválaszolni a kérdést. Hiszen ha lezárnánk a kérdést a képességek és a személyiségjegyek felsorakoztatásával, akkor lezárnánk a fejlődés útját, esetleg kirekesztenénk a csatlakozás lehetőségét. Ez idegen ettől a szellemiségtől – ezt valamennyien éreztük. (Van olyan óvodai programkísérlet, amelyben csak akkor vehet részt egy óvónő, ha elvégezte a Gordon-tanfolyamot és egy teszt-lapos felmérésen elérte a kívánt ponthatárt!)

Azt is éreztük, hogy mégsem mindenkire való ez az „öltözet”. De szerencsére ezt az is megérzi, aki „fölp próbálja”. Működik ebben a természetes folyamatban egyfajta természetes kiválasztódás.

Például van aki elmegegy egy Freinet-találkozóra, és azonnal megállapítja, hogy ezt nem neki találták ki. Nem érti, nem érzi, hogy ebben mi a jó. Köszöni, neki ebből ennyi elég volt, keres magának, egyéniségének egy jobban megfelelő „öltözetet”, irányzatot. Van akit az első élmény megfogott ugyan, de amikor a gyakorlatban magára marad, nem boldogul. Hiányzik neki az irányítás, a fejbólintás, az azonnali visszajelzés, hogy jó-e, amit csinál. Rájön, hogy valami más, neki megfelelőbb utat kell választania.

Mi, akik most ezen a találkozón összejöttünk, már évek óta – néha elbizonytalanodva, néha megerősödve – építjük a Freinet által 60 évvel ezelőtt Franciaországban megkezdett utat.

Kísérletező tapogatózással (ez is Freinet-től származó kifejezés) haladunk. Nekünk évtizedekig megmondták, hogy mit-mikor-hogyan tegyünk. A tanterv és utasítás szűkre szabta módszertani szabadságunkat. Tudjuk, hogy most már nem kell egy kaptafára készülnie egy nevelési programnak, de hogyan készüljön a saját helyi program? Ha egy pedagógus soha nem látott projekt rendszerű tananyagfeldolgozást, akkor nem tud magának ilyent kidolgozni. Ezért készítettünk egyet egy soproni óvodai csoport számára, hogy példa jelleggel használhassák, a saját környezetükre, gyerekeikre, magukra átírhassák.

Nagyon pozitív hozzáállást tapasztaltunk. Senki nem másolta, hanem továbbgon-

dolta, ötleteket merített belőle, kiegészítette a saját ötleteivel stb. Jó kapaszkodónak, eligazodási lehetőségnek bizonyult, és senki sem kezelte „központi” programként, amelyben megszabják, hogy mit kell tennie. Lehetetlen lenne ilyen módon használni, hiszen nem általánosságban használható bölcsességeket tartalmaz, hanem konkrét soproni vonatkozásai vannak, pl. a két óvónő saját mese-vers-dal repertoárja szerepel benne. Ez a példa is bizonyítja, hogy a Freinet-pedagógust nagyfokú önállóság kell hogy jellemezze.

A *Magyar Pedagógia* 1990/1.-2. számában *Köte Sándor* Egyetemi reform és tanárképzés című tanulmányában is magára ismerhet egy Freinet-pedagógus. A szerző szerint a jövő pedagógusának jellemzői a szellemi nyitottság, a gondolkodás önállósága, az alkotó képzelet, a leleményesség (kreativitás), az állandó tökéletesedés vágya és képessége. De említhetném még ugyanebben a számban *Ballér Endréné* a „Neveléstudomány és pedagógusképzés” című tanulmányát, amelyben arról olvashatunk, hogy nyitottság, tolerancia, demokratizmus, kommunikációs képesség, önálló ismeretszerzés-művelődés, alkotó adaptálásra képesség, szervezői és vezetői képességek, közéletiség jellemezze a pedagógust.

Az a csodás Freinet pedagógiájában, hogy szinte „kitermeli” az ilyen pedagógusokat, mert csak úgy működőképes. Fokozatos kiteljesedésre kell gondolni, nem pedig varázslatra. Ahogy tanulmányom elején a Freinet-pedagógus „születésénél” felvázoltam.

Befejezésül elnézést kérek mindazoktól, akik nem ismerik ezt a reformpedagógiai irányzatot, és enélkül nehezen értelmezik beszámoló tanulmányomat. Most csak a pedagógus szakma megújulásának egy lehetőségét szerettem volna bemutatni, amely egy szín lehetne a pedagógusképzés palettáján.

Szeretném megnyerni a szakma továbbképzésekben érdekelt felelőseit, fogadják el ezt a modellt a maga sajátos arculatával. Tegyük lehetővé, hogy a soproni Óvóképző Főiskolán évente egyszer rendezhessünk olyan Freinet-találkozót, amely anyagi támogatást élvez. Természetesen élünk a pályázati lehetőségekkel is, mert tudjuk, hogy az óvónők anyagi helyzete nem olyan jó, hogy évente legalább egyszer vagy kétszer elmehessenek az ország másik felébe, egy Freinet-találkozóra.

A mostani találkozón résztvevőket első generációsoknak neveztem. De már kopogtat az ajtón a második, sőt a harmadik generáció is!

ZSÁMBOKI KÁROLYNÉ

Környezetismeret óvodapedagógus hallgatóknak *Részlet egy jegyzetből*

A Világegyetem (Univerzum) felépítéséről, a benne zajló változások, mozgások időbeliségéről stb. szóló ismereteink a tudományok fejlődésének függvényében sokasodnak, változnak. Főként a csillagászati, fizikai, matematikai, de a kémiai, biológiai, földrajzi ismeretek gyarapodásának köszönhetően elmondhatjuk: napjainkban megbízható leírást adhatunk kozmoszunkról. Az űrkutatás napról napra tartogat valami újdonságot. Természetesen – az alapcélkitűzésünknek megfelelően – csak olyan részletességgel tárgyaljuk az egyes problémaköröket, hogy a megértéshez szükséges alapismeretek feltétlenül szerepeljenek. Így az Univerzum térbelisége, tagozódása és anyagi struktúrája kérdések nem hagyhatók el.